

UN CAZ DE REZOLVARE AL ECUATIILOR DE GRAD 7

-DE MARCU STEFAN FLORIN –PROFESOR CALARASI-

Fie un polinom de grad 7 de forma:

$$f \in \mathbf{R}[X], f = X^7 + a_1 X^5 + a_2 X^3 + a_3 X + a_4 \text{ cu } a_1, a_2, a_3, a_4 \in \mathbf{R} \quad (1)$$

Ne propunem sa aflam in ce conditii ecuatia algebrica $f(x)=0$ poate fi “rezolvabila prin radicali”, si mai mult, sa rezolvam aceasta ecuatie.

Observatia 1

Se stie ca orice polinom de grad impar cu coeficienti reali admite cel putin o radacina reala.

Observatia 2

Vom presupune $a_4 \neq 0$, cautand solutii reale nenule ale ecuatiei $f(x)=0$.

Proprietatea 1

Ecuatia $f(x)=0$ cu f avand forma (1) poate fi rezolvabila prin radicali, daca au loc relatiile:

$$7a_2 = 2a_1^2 \text{ si } 49a_3 = a_1^3 \quad (2)$$

Solutia 1

Cautam solutii reale de forma $x=u+v$, $u, v \in \mathbf{R}$. Notam $uv=b$ si folosim urmatoarele identitati:

$$(u+v)^7 = u^7 + v^7 + 7uv(u^5 + v^5) + 21u^2v^2(u^3 + v^3) + 35u^3v^3(u+v)$$

$$(u+v)^5 = u^5 + v^5 + 5uv(u^3 + v^3) + 10u^2v^2(u+v)$$

$$\text{Deducem: } u^5 + v^5 = x^5 - [5b(x^3 - 3xb) + 10b^2x]$$

$$\text{Respectiv: } u^7 + v^7 = x^7 - 7b(x^5 - 5bx^3 + 15b^2x - 10b^2x) - 21b^2(x^3 - 3xb) - 35b^3x = \\ = x^7 - 7bx^5 + 14b^2x^3 - 7b^3x$$

$$\text{Asadar } \begin{cases} u^7 + v^7 = x^7 - 7bx^5 + 14b^2x^3 - 7b^3x \\ u^7v^7 = b^7 \end{cases}$$

Numerele u^7 , v^7 pot fi privite ca fiind solutii ale ecuatiei:

$$t^2 - (x^7 - 7bx^5 + 14b^2x^3 - 7b^3x)t + b^7 = 0$$

Notam $x^7 - 7bx^5 + 14b^2x^3 - 7b^3x = -C$ si obtinem :

$$u^7 = \frac{-C + \sqrt{C^2 - 4b^7}}{2}, \quad v^7 = \frac{-C - \sqrt{C^2 - 4b^7}}{2}$$

In consecinta , numarul de forma:

$$x = \sqrt[7]{\frac{-C + \sqrt{C^2 - 4b^7}}{2}} + \sqrt[7]{\frac{-C - \sqrt{C^2 - 4b^7}}{2}}$$

este solutie a ecuatiei: (3) $x^7 - 7bx^5 + 14b^2x^3 - 7b^3x + C = 0$.

Notand $C = 7a_4$; $-7b^3 = a_3$; $14b^2 = a_2$; $-7b = a_1$ ecuatia (3) devine ecuatia $f(x) = 0$.

Mai mult: $7a_2 = 7 \cdot 14b^2 = 2a_1^2$ si $49a_3 = (-7b)^3 = a_1^3$.

Asadar, se confirma relatiile (2).

Solutia 2

Aceasta solutie vine in completarea solutiei 1, deoarece vom rezolva ecuatia afland efectiv forma solutiilor.

Vom cauta pentru ecuatia $f(x) = 0$ solutii reale nenule de forma :

$$x_0 = \alpha + \frac{k}{\alpha}, \quad \text{cu } k \in \mathbf{N}, k \geq 2 \text{ si } \alpha \in \mathbf{R} - \mathbf{Q} .$$

Urmaram ideea ca printr-o substitutie de forma $x \rightarrow x + \frac{k}{x}$, $x \neq 0$ sa ajungem

la un

polinom de forma:

$$(4) \quad g = x^7 + \frac{M}{x^7} + a_4, \quad \text{cu } x \neq 0, a_4 \neq 0 . \text{ Calculam deci } g(x) = f\left(x + \frac{k}{x}\right) .$$

Obtinem succesiv:

$$\left(x + \frac{k}{x}\right)^7 = x^7 + 7kx^5 + 21k^2x^3 + 35k^3x + 35\frac{k^4}{x} + 21\frac{k^5}{x^3} + 7\frac{k^6}{x^5} + \left(\frac{k}{x}\right)^7.$$

$$\left(x + \frac{k}{x}\right)^5 = x^5 + 5kx^3 + 10k^2x + 10\frac{k^3}{x} + 5\frac{k^4}{x^3} + \left(\frac{k}{x}\right)^5.$$

$$\left(x + \frac{k}{x}\right)^3 = x^3 + 3kx + 3\frac{k^2}{x} + \left(\frac{k}{x}\right)^3.$$

Asadar: $g(x) = x^7 + (7k + a_1)x^5 + (21k^2 + 5ka_1 + a_2)x^3 + (35k^3 + 10a_1k^2 + 3a_2k + a_3)x +$

$$+ \frac{35k^4 + 10a_1k^3 + 3a_2k^2 + a_3k}{x} + \frac{21k^5 + 5a_1k^4 + a_2k^3}{x^3} + \frac{7k^6 + a_1k^5}{x^5} + \left(\frac{k}{x}\right)^7 + a_4$$

Polinomul g va avea forma (4) daca au loc conditiile:

$$\begin{cases} 7k + a_1 = 0 \\ 21k^2 + 5ka_1 + a_2 = 0 \\ 35k^3 + 10a_1k^2 + 3a_2k + a_3 = 0 \\ 35k^4 + 10a_1k^3 + 3a_2k^2 + a_3k = 0 \\ 21k^5 + 5a_1k^4 + a_2k^3 = 0 \\ 7k^6 + a_1k^5 = 0 \end{cases}$$

Rezolvand acest sistem obtinem: $a_1 = -7k$; $a_2 = 14k^2$; $a_3 = -7k^3$ (5)

Observatia 3

Polinomul f are forma:

$$f = x^7 - 7kx^5 + 14k^2x^3 - 7k^3x + a_4, \text{ cu } k \in \mathbf{N}, k \geq 2, a_4 \neq 0$$

Eliminand k din relatiile (5), regasim conditiile: $7a_2 = 2a_1^2$, respectiv $49a_3 = a_1^3$.

In aceste conditii sa rezolvam efectiv ecuatia $f(x) = 0$.

Observatia 4

Deoarece $g(x) = f\left(x + \frac{k}{x}\right)$, obtinem ca, daca x_0 este solutie a ecuatiei

$g(x) = 0$, atunci

$x_0 + \frac{k}{x_0}$ este solutie a ecuatiei $f(x)=0$.

Avem $g = x^7 + \left(\frac{k}{x}\right)^7 + a_4$. Notam $x^7 = t$ si obtinem :
 $g(x)=0 \Leftrightarrow t^2 + a_4 t + k^7 = 0$ unde $\Delta = a_4^2 - 4k^7$

a) Daca $\Delta \geq 0 \Rightarrow t_1 = \frac{-a_4 + \sqrt{\Delta}}{2}$ si $t_2 = \frac{-a_4 - \sqrt{\Delta}}{2}$

Ecuatiile $x^7 = t_1$; $x^7 = t_2$ admit solutiile reale:

$$x_1 = \sqrt[7]{\frac{-a_4 + \sqrt{\Delta}}{2}}, x_2 = \sqrt[7]{\frac{-a_4 - \sqrt{\Delta}}{2}}$$

Asadar $g(x_1) = g(x_2) = 0 \Rightarrow f\left(x_1 + \frac{k}{x_1}\right) = f\left(x_2 + \frac{k}{x_2}\right) = 0$.

Observatia 5

$x_1 + \frac{k}{x_1} = x_2 + \frac{k}{x_2}$ este adevarat deoarece $x_1 x_2 = k$.

Deci solutia reala a ecuatiei $f(x)=0$ este de forma:

$$x_0 = \sqrt[7]{\frac{-a_4 + \sqrt{\Delta}}{2}} + \frac{k}{\sqrt[7]{\frac{-a_4 + \sqrt{\Delta}}{2}}} \in \mathbb{R} - \mathbb{Q} \quad \text{sau}$$

$$x_0 = \sqrt[7]{\frac{-a_4 + \sqrt{\Delta}}{2}} + \sqrt[7]{\frac{-a_4 - \sqrt{\Delta}}{2}}.$$

b) Dacă $\Delta < 0 \Rightarrow t_1 = \frac{-a_4 + i\sqrt{-\Delta}}{2}$; $t_2 = \frac{-a_4 - i\sqrt{-\Delta}}{2}$

Din relațiile lui Viète știm că $t_1 + t_2 = -a_4$ și $t_1 t_2 = k^7$

Dacă notăm cu x_1 orice soluție (complexă) a ecuației $x^7 = t_1$ respectiv cu x_2 orice soluție (complexă) a ecuației $x^7 = t_2$ obținem $x_1^7 x_2^7 = k^7 \Leftrightarrow (x_1 x_2)^7 = k^7$

Dacă privim această relație ca fiind o ecuație în necunoscuta $x_1 x_2$, obținem o soluție reală și anume $x_1 x_2 = k \in \mathbf{N}$

Mai mult, deoarece $\bar{t}_2 = t_1 \Leftrightarrow x_2^7 = \bar{x}_1^7 = (x_1)^7$, putem avea $x_2 = x_1$

Atunci soluția $x_0 = x_1 + \frac{k}{x_1} = x_2 + \frac{k}{x_2} = x_1 + x_2 \in \mathbf{R}$, chiar dacă $x_1, x_2 \in \mathbf{C}$

În continuare vom lucra în cazul $\Delta \geq 0$. Celelalte soluții ale ecuației $g(x) = 0$, vor fi numere complexe provenind din rezolvarea ecuațiilor $x^7 = t_1$ și $x^7 = t_2$

Folosind scrierea sub formă trigonometrică a numerelor t_1, t_2 obținem:

$$x'_n = \sqrt[7]{t_1} \left[\cos\left(\frac{2n\pi}{7}\right) + i \sin\left(\frac{2n\pi}{7}\right) \right], \forall n = \overline{1,6} \quad (6)$$

$$x''_n = \sqrt[7]{t_2} \left[\cos\left(\frac{2n\pi}{7}\right) + i \sin\left(\frac{2n\pi}{7}\right) \right], \forall n = \overline{1,6} \quad (7)$$

Observația 6

Evident, ne interesează doar soluțiile complexe ale ecuațiilor $x^7 = t_1$ și $x^7 = t_2$

Vom nota $z_n = \cos\left(\frac{2n\pi}{7}\right) + i \sin\left(\frac{2n\pi}{7}\right)$, $\forall n = \overline{1,6}$

Observația 7

$$|z_n| = 1 \Rightarrow \bar{z}_n = \frac{1}{z_n}, \forall n = \overline{1,6}$$

Obținem deci $g(x'_n) = g(x''_n) = 0 \Rightarrow f\left(x'_n + \frac{k}{x'_n}\right) = f\left(x''_n + \frac{k}{x''_n}\right)$, $\forall n = \overline{1,6}$

Propozitia 1

$$\overline{x'_n + \frac{k}{x'_n}} = \overline{x''_n + \frac{k}{x''_n}}, \forall n =$$

Demonstratie: $x'_n + \frac{k}{x'_n} = \sqrt[7]{t_1} z_n + \frac{k}{\sqrt[7]{t_1} z_n} = \sqrt[7]{t_1} z_n + \frac{k}{\sqrt[7]{t_1}} \overline{z_n}$

$$x''_n + \frac{k}{x''_n} = \sqrt[7]{t_2} z_n + \frac{k}{\sqrt[7]{t_2} z_n} = \sqrt[7]{t_2} z_n + \frac{k}{\sqrt[7]{t_2}} \overline{z_n}$$

Deoarece $t_1 t_2 = k^7 \Rightarrow k = \sqrt[7]{t_1} \sqrt[7]{t_2}$

Atunci:
$$\begin{cases} x'_n + \frac{k}{x'_n} = \sqrt[7]{t_1} z_n + \sqrt[7]{t_2} \overline{z_n} \\ x''_n + \frac{k}{x''_n} = \sqrt[7]{t_2} z_n + \sqrt[7]{t_1} \overline{z_n} \end{cases}$$

Deci , propozitia 1 este evident adevarata.

Propozitia 2 $\{ x'_n + \frac{k}{x'_n}, n = \overline{1,6} \} = \{ x''_n + \frac{k}{x''_n}, n = \overline{1,6} \} .$

Demonstratie :

Elementele primei multimi sunt numere complexe si sunt conjugate doua cate doua. Analog si elementele celei de-a doua multimi. Folosind si propozitia 1, se observa imediat egalitatea celor doua multimi.

Asadar, cele 6 solutii complexe ale ecuatiei $f(x)=0$ au forma:

$$x_n = \sqrt[7]{\frac{-a_4 + \sqrt{\Delta}}{2}} z_n + \frac{k}{\sqrt[7]{\frac{-a_4 + \sqrt{\Delta}}{2}}} \overline{z_n} \text{ sau}$$

$$x_n = \sqrt[7]{\frac{-a_4 + \sqrt{\Delta}}{2}} z_n + \sqrt[7]{\frac{-a_4 - \sqrt{\Delta}}{2}} \bar{z}_n$$

Aplicatie

Sa se arate ca numarul $x = \sqrt[7]{8} (1 + \sqrt[7]{2})$ este solutie a ecuatiei :

$$x^7 - 14x^5 + 56x^3 - 56x - 24 = 0 .$$

Sa se rezolve apoi ecuatiile.

Demonstratie

Evident un calcul direct este destul de complicat. Aplicand cele de mai sus avem:

$$k=2, a_1=-14, a_2=56, a_3=-56, a_4=-24 \Rightarrow \Delta=64$$

Atunci , solutiile sunt de forma:

$$x_0 = \sqrt[7]{\frac{24+8}{2}} + \sqrt[7]{\frac{24-8}{2}} = \sqrt[7]{16} + \sqrt[7]{8} \text{ (solutie reala)}$$

Solutiile complexe sunt de forma :

$$x_n = \sqrt[7]{16} z_n + \sqrt[7]{8} \bar{z}_n , \forall n=1,6 , \text{ cu } z_n = \cos\left(\frac{2n\pi}{7}\right) + i \sin\left(\frac{2n\pi}{7}\right) .$$

Observatia 8

Aplicatia de mai sus poate fi privita in urmatorul context mai general:
 ‘‘Sa se gaseasca o ecuatie algebrica de grad 7, $f(x)=0$ unde f are forma (1) care sa admita solutia reala $x_0 = \sqrt[7]{k^3} + \sqrt[7]{k^4}$, unde $k \in \mathbb{N}$, $k \geq 2$ fixat arbitrar ‘‘ .

Demonstratie

Folosind notatiile din aceasta nota avem , $x_1 = \sqrt[7]{k^3}$, $x_2 = \sqrt[7]{k^4} \Rightarrow t_1 = k^3$, $t_2 = k^4$. Dar $t_1 + t_2 = -a_4 \Rightarrow a_4 = -k^3 - k^4$.

Ecuatia cautata va avea forma:

$$x^7 - 7kx^5 + 14k^2x^3 - 7k^3x - k^3 - k^4 = 0, k \in \mathbb{N}, k \geq 2.$$

Observatia 9

Analog se pot construi polinoame care sa aiba forma (1) si sa admita radacini reale de tipul $x_0 = \sqrt[7]{k} + \sqrt[7]{k^6}$ sau $x_0 = \sqrt[7]{k^2} + \sqrt[7]{k^5}$, unde $k \in \mathbb{N}$, $k \geq 2$.